

VIOLA
VÄKIVALLASTA
VAPAAKSI RY

Lasten hyvinvointia ja osallisuutta tukevat menetelmät

Teemalliset tuokit koko lapsiryhmissä sekä teemojen hyödyntäminen erosta puhumisen välineenä yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä.

Toteutettu menetelmäpilotteina
varhaiskasvatuksessa 4-6 -vuotiaiden
lapsiryhmissä.

**KUKA
HUOMAA
MUT?**

Ulkoasu: Tino Korkala • Mainostoimisto
Groteski Oy, Aino-Maria Vuoti
Materiaalin on koontanut hankesuunnittelija
Tiina Kainulainen, aineisto on julkaistu 2022.

Alkusanat

Kuka huomaa mut? -hankkeen tavoitteena on ollut vahvistaa eron kohdanneiden lasten hyvinvointia ja osallisuutta. Erityisesti hankkeen kohderyhmäksi valikoituivat alle kouluikäiset lapset ja yhteistyötä tehtiin vahvasti varhaiskasvatuksen kanssa. Hankkeessa oli mukana kolme pilottipäiväkotia, joista kaikista koottiin kehittämistyöryhmät. Lisäksi kehittämistyötä tehtiin yhdessä Mikkelin kaupungin varhaisen tuen koordinaattorin ja Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa edistävien toimenpiteiden ja laadun kehittämisen -hankkeen (varhaiskasvatuksen sosionomit) kanssa.

Lasten hyvinvointia ja osallisuutta tukevat menetelmät ja niihin liittyvät tuokiot syntyivät tämän kehittämistyön tuloksena. Tuokioita pilotoitiin varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä ja lapset itse saivat osallistua kehittämistyöhön tuokiossa, arviointitapaamisissa ja antamalla palautetta. Menetelmätuokioiden rinnalle kehitettiin **Ero puheeksi lasten kanssa** -kortti, mikä toimii perustana tuokioiden toteutukselle sekä yksilötyön ja syvemmän erosta keskustelun välineenä lasten kanssa, kun erosta on tarve puhua. Ero puheeksi lasten kanssa -korttiin on lisätehtäväkortit, joiden kysymykset on koottu liitteeseen 4.

Menetelmätuokiot mukautuivat hyvin varhaiskasvatuksen arkeen, olivat lapsille mieluisia ja lapset kokivat tärkeänä, että asioista puhutaan. Satuvideoista ja niiden elämistä tuli lapsille tärkeitä.

[Linkki: Ero puheeksi lasten kanssa -kortti](#)

Lasten palautteita tuokioista!

Satu olisi voinut
olla pidempi.

Oli kiva, kun sai
kertoa mikä oli
kivaa ja mikä ei!

Tehtävät olivat kivoja!
(Eryteisesti huolitoukat, toivepilvet,
majakka ja vahvuuksien kädet)

Oli hyvä, kun
puhuttiin näistä.
(Erilaiset perheet-tuokiot)

Nukketeatteria oli
hauskaa tehdä.

Kuka huomaa mut?-hankkeessa (2019-2022)
on vahvistettu vanhempiensa eron kohdanneiden
lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta. Hanke on
toteutettu yhteistyössä kehittäjänuorten ja -vanhempien
sekä ammattilaisten kanssa.

[Linkki: Hankkeen materiaalia](#)

Hankkeessa on myös kehitetty lapsen hyvinvointi ja
osallisuus vanhempien erossa -toimintamalli:

[Linkki: Lapsen hyvinvointi ja osallisuus
vanhempien erossa -toimintamalli](#)

Tuokioiden sovellettavuus ja siinä hyödynnettävät materiaalit

- ♥ Tuokioiden kesto 30-45 min
- ♥ Ryhmäkokoisuus max. 8 lasta
- ♥ Isommissa lapsiryhmissä sovelletusti (tuokion aloitus, satuvideo ja loppurentoutus yhdessä, muutoin pienryhmissä)
- ♥ Tuokioiden kulku: alkuloru tai laulu, satuhetki, tuokiotehtävä, rauhoittumishetki ja lasten tunnelmat

Tuokioiden toteutus on kuvattu oppaaseen siten kuin niitä on toteutettu pilotoinneissa. Menetelmiä on mahdollista soveltaa itselleen sopivalla tavalla. Kokonaisuuksia voi toteuttaa sellaisenaan tai poimia tilanteen mukaan eri teemakokonaisuuksia tai yksittäisiä tehtäviä. Niitä voi myös muokata sopivaksi eri ikäisille lapsille lapsiryhmiin ja yksilötyöhön. Pilotointeja on tehty koko lapsiryhmissä (ei vain vanhempiensa eron kohdanneiden lasten kanssa). Jokaista menetelmäkokonaisuutta tarkastellaan kuitenkin myös eroauttamisen näkökulmasta. Eroteema on erityisesti esillä Erilaiset perheet -tuokiokokonaisuudessa.

Tuokioissa hyödynnettävät materiaalit on koottu oppaaseen teemojen yhteyteen tai oppaan loppuun liitteiksi. Oppaaseen on lisätty myös vinkkejä tuokioiden jatkototeutukseen.

Tuokioiden aloitus

Alkuloru johdattelee ja auttaa lasta orientoitumaan tuokioihin. Alkuloruksi käy mikä vaan loru tai laulu. Näissä toteutuksissa on käytetty **Pikku pupu** -lorua. Lorun tai laulun voi leikkiä pehmopupun avulla. Struktuurikuvat aloituksessa auttavat lasta hahmottamaan tuokion etenemistä. Niissä voi hyödyntää Vihermetsän eläimiin liittyviä kuvia sekä musiikkia, satuja, askartelua, yhdessä tekemistä, rentoutusta ja palautteen antoa kuvaavia kuvia.

**Pikku pupu innoissaan.
Hyppii, hyppii, hyppii vaan.
Sitten piiloon pujahtaa.
Sieltä katsoo kurkistaa.
Jatkaa sitten kulkuaan.
Kunnes syliin uinahtaa.**

Kirjoittaja tuntematon

Satuhetki

Jokaisen teeman aloittaa satuvideo. Satuvideot on tuotettu **Kuka huomaa mut?** -hankkeen ja Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa edistävien toimenpiteiden ja laadun kehittämisen -hankkeen (varhaiskasvatuksen sosionomit) yhteistyönä. Satuvideon voi korvata myös luettavalla sadulla

Sadut ja satuvideot löytyvät Kuka huomaa mut? -hankkeen nettisivulta:

[Linkki: Sadut ja satuvideot](#)

Sadun jälkeen siirrytään tuokion teeman äärelle tehtävien avulla.

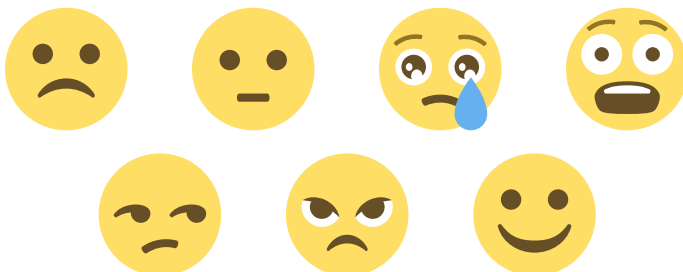
Tuokioiden lopetus

Rauhoittumishetki

Tuokiot ovat päättyneet pilotoinneissa yhteiseen rauhoittumishetkeen. Tähän oppaaseen on koottu esimerkkejä eri tuokioissa hyödynnetyistä rauhoittumishetkestä.

Lasten tunnelmat

On tärkeää huomioida lasten tunnelmia tuokioiden jälkeen. Lapset ovat itse kokeneet tärkeäksi antaa palautetta. Lapset pääsevät kertomaan tunnelmistaan esimerkiksi hymiöiden tai tunnekorttien avulla.

Tuokioiden kokonaisuudet

1. Erilaiset perheet (monenlaiset perheet)	8
Erilaiset perheet-teeman menetelmäpilotti sisältää kaksi 30-45 minuutin mittaista tuokiota, toteutustavasta riippuen.	
2. Huolet & murheet	14
Huolet & murheet -teeman menetelmäpilotti sisältää kaksi 30 minuutin mittaista tuokiota, toteutustavasta riippuen	
3.Toiveet & haaveet	17
Toiveet & Haaveet-teeman menetelmäpilotti sisältää kaksi 30 minuutin mittaista tuokiota, toteutustavasta riippuen sekä päiväkodilla vapaavalintaisesti toteutettavan kolmannen tuokion.	
4.Tunteet	21
Tunneteeman menetelmäpilotti sisältää kolme 30 minuutin mittaista tuokiota.	
5.Elämän tärkeät asiat	28
Tärkeät asiat-teeman menetelmäpilotti sisältää kaksi 30 minuutin mittaista tuokiota, toteutustavasta riippuen.	
6.Mielipiteet	34
Mielipiteet -teeman menetelmää ei ole pilotoitu varhaiskasvatuksessa. Tässä on esillä suunnitelma ja erilaisia menetelmiä teeman soveltamiseen lasten kanssa työskentelyssä.	
7.Vahvuudet & voimavarat	38
Vahvuudet & voimavarat -teeman menetelmäpilotti sisältää kaksi 30 minuutin mittaista tuokiota sekä lisäksi yhden vapaavalintaisen tuokion.	
Menetelmissä hyödynnettyjä lähteitä	43
Liitteet	44

1. Erilaiset perheet

(Monenlaiset perheet)

**Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!**

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja erilaiset perheet

[Linkki: Satuvideo](#)

Satuvideo johdattelee Erilaiset perheet-teeman käsittelyyn.

- Sadun päätteeksi kuulostellaan, millaisia ajatuksia lapsille heräsi ja jäikö jokin erityisesti mietityttämään.
- Lasten kanssa jutellaan perheistä yleisesti: Millaisia perheitä on olemassa? Keitä perheisiin kuuluu? (Esim. pienperheet, suurperheet, monen sukupolven perheet, yhden vanhemman perheet, kahden aikuisen perheet, kahden isän/kahden äidin perheet)
- Tässä apuna voi käyttää erilaisista perhemalleista koottuja kuvakortteja.

[Linkki: Papunet](#)

- Eroteemaa tarkastellaan lasten kanssa erityisesti toisessa tuokiossa, mutta mikäli ero puhututtaa lapsia tässä kohtaa, niin aiheeseen tutustutaan lasten tarpeiden mukaan.

Perheaskartelu

(Jos lapsiryhmä on iso, voidaan jakautua pienryhmiin esim. puput, oravat, siilit ja ketut):

- Lapset askartelevat oman perheensä tikkunukkejen muotoon. Valmiisiin aihioihin (Liite 1 ja 2) lapset saavat värittää ja ilmentää omat perheenjäsenensä. Nuket liimataan kartongille. Ja nukkeihin kiinnitetään tikku. Perheen voi myös muovilla tai piirtää.
- Perheaskartelun aikana lasten kanssa käydään keskustelua heidän perheistään. Askartelun jälkeen lapset saavat kertoa omista perheistään ja esitellä perheenjäsenensä muille lapsille. He voivat mm. kertoa millaisia perheenjäsenet ovat, mitä heidän kanssaan on kiva tehdä yhdessä ja millaisia toiveita heillä on yhteiseen tekemiseen liittyen.
- Aikuinen voi tehtävän aikana sanoittaa lapsille, miten monenlaisia ja monen muotoisia perheitä voi olla olemassa. Tärkeää on tuoda esille, että kaikki perherakenteet ovat oikeanlaisia, vääränlaisia perheitä ei ole olemassakaan.

Vaihtoehto Perheaskartelulle, jolloin askartelu toteutetaan erillisenä tuokiona myöhemmin:

- Lapset kokoavat oman perheensä valmiista ihmis- ja eläinhahmoja kuvaavista nukeista/tikkunukeista/korttikuvista tai figureista. Mukana voi olla myös hahmoja lemmikeistä ja taloista (Papunet).
- Lapset esittelevät oman perheensä (kts. edellä Perheaskartelu).

Vinkki:

Lasten askartelemia nukkeja/perheenjäseniä voi hyödyntää lasten kanssa yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä. Lapsi voi kertoa omaa tarinaa nukkejen avulla. Nukkeja voi hyödyntää myös muissa Vihermetsän eläimet -menetelmätuokioissa.

Rauhoittumishetki:

Anna itsellesi halaus, silittele itseäsi hellästi.
Sano mielessäsi tai hiljaa ääneen:
"Ihana minä!"

2.Tuokio

Sadun muistelu: – paluu 1. tuokion satuun:

- Palautellaan Vihermetsän asukkaiden kuvien (Liite 3) avulla mieleen, millaisia perheitä heillä on. Sadussa Saana-siin ja Olli-oravan perheen osalta nousee esille eroteema. Lasten kanssa pohditaan eroteemaa: Miten tuttu asia tämä heille on? Tuntevatko he perheitä, joissa on erottu? Millaisia tunteita eroon voi liittyä?
- Pohditaan lasten ajatuksia yhdessä. Lapsille voidaan sanoittaa, että eroja tapahtuu ja ne ovat aikuisten välisiä asioita eikä niitä kannata pelätä. Lapset eivät ole syyllisiä eroon, eivätkä voi vaikuttaa aikuisten päätöksiin. Perhe on meille kaikille tärkeä ja tunteet perheen muutostilanteissa voivat olla voimakkaita. Eeroon liittyy usein monenlaisia tunteita ja ne voivat vaihdella. Ero voi tuntua ikävältä myös kaverista. Huolista ja omista tunteista kannattaa kertoa aikuisille.

Nukketeatterileikki (Pienryhmissä):

- Lapset saavat rakentaa tarinan ja nukketeatteriesityksen, jossa aiheena on "Matin ja Maijan kaksi kotia". Näytelmässä hyödynnetään jo valmiita lasten askartelema nukketeatterinukkeja omista perheistään, jos ne ovat jo askarreltu ja mikäli lapsi haluaa hyödyntää omaa perhettä kuvaavia hahmoja. Jos lapsi kokee vieraana ajatuksena tehdä oman perheen jäsenistä eroteemaista nukketeatteriesitystä, niin teatteriesityksessä voi hyödyntää valmiista malleista tehtyjä nukkeja ja oheismateriaalia.
- Lapsille esitellään ensin tarinan hahmot ja äidin koti ja isän koti sekä mahdollisia lasten asumismuotoja. Samalla ero asiana konkretisoituu

lasten mielessä. Tämän jälkeen lapset lähtevät kertomaan tarinaa. Tarinan rakentamisessa voi käyttää apuna kysymyksiä tai kuvakortteja, esim. tapahtumiin, tunteisiin liittyen ja tilanteessa helpottavien tekijöiden avaamiseksi.

- Aikuinen kirjoittaa näytelmän tarinan saduksi.
- Lapset näyttävät tarinan nukketeatterinukeilla. Näytelmän voi videoita.

[Linkki: Nallen rauhoitushetki](#)

Vaihtoehtoisesti Lelurentoutus:

Tämän harjoituksen jokainen tekee omassa rauhassa ohjeiden mukaan. Valitaan sellainen paikka, jossa voi keskittyä mahdollisimman hyvin.

- Laita pehmolelu vatsasi päälle ja katso, miten se kohoaa ylöspäin hengitykseksi mukana. Mitä pidempään hengität sisäänpäin, sitä pidempään lelu kohoaa ylöspäin ja sitä korkeammalle se pääsee.
- Kokeile saada lelu nousemaan ylös mahdollisimman hitaasti ja yritä saada myös laskeutumisesta mahdollisimman hidas. (Anna lasten kokeilla erilaisia hengityksiä ja anna lisäohjeita vähitellen lapsille yksittäin tai, jos ryhmä toimii samassa rytmissä, kaikille yhtä aikaa. Kaikkia vaiheita ei ole välttämätöntä kokeilla ensimmäisellä kerralla, vaan vaikeutta voi kasvattaa vähitellen)

Yritä myös pitää lelu ylhäällä jonkin aikaa pidättämällä hengitystä. Voit laskea neljään, kun nostat lelua ylös, kahteen kun pidät lelun paikallaan ja kuuteen kun lasket lelua alaspäin

3.Vapaavalintainen tuokio

Perheaskartelu:

- Jos Perheaskartelua ei ole tehty 1. tuokion aikana, niin sen voi tehdä myöhemmin omana tuokionaan (kts. 1. Tuokio).
- Perheaskartelu on tärkeää toteuttaa, koska siten lapsi voi tuoda parhaiten esille oman näkemyksensä perheestään. Askarreltu perhe on konkreettinen lapselle ja ilmentää parhaiten juuri lapsen omaa perhettä.

Erilaiset perheet – tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Perheaskartelu:

Lapsi voi kertoa omaan perheeseen liittyviä, hänelle tärkeitä asioita.

- Millainen on lapsen perhe lapsen kertomana?
- Mitä perheenjäsenten kanssa on kiva tehdä yhdessä?
- Mikä on kivaa isän/äidin luona/kanssa?
- Millaisia luonteenominaisuuksia perheenjäsenillä on?
- Mikä heissä on parasta ja mikä ärsyttää?

Nukketeatterileikki:

Lapsi voi tehdä nukketeatterileikin omasta ”kahden kodin” perheestään. Lapsen kertomaa kirjoitetaan saduksi. Leikin aikana lapsen kanssa jutellaan seuraavista asioista.

- Millaisia toiveita lapsella on omaan perheeseen tai perheenjäseniin liittyen?
- Miten hän haluaisi viettää aikaa heidän kanssaan?

- Millaiset asiat lapselle on tärkeitä kahdessa eri kodissa? (tavarat, ihmiset, eläimet, rutiinit, tavat)
- Mitkä asioista lapsi tulee hyvälle mielelle? Entä mitkä saavat huonolle tuulelle?
- Kenelle voi puhua unelmistaan tai niistä asioista, jotka harmittavat?

Viesti vanhemmille:

Lapsen ajatukset ja toiveet voi koota viestiksi vanhemmille.

Kirjallisuutta eron käsittelyyn lapsen kanssa:

- Walsh, Melanie. Minulla on kaksi kotia.
- Furman, Ben. 2019. Onnellinen kahden kodin lapsi.

Linkkilista materiaaleista työn tueksi

[Ero puheeksi lasten kanssa -kortti ja siihen liittyvät yksittäiset tehtävät \(Liite 4\)](#)

[Ero puheeksi - kortti](#)

[Tunnenallet](#)

[Kasper -käärmeen tarina](#)

[Huolitoukka \(Liite 5\)](#)

[Lapsen oma kirja](#)

[Monimuotoiset perheet - Opas varhaiskasvattajalle](#)

[Yhteistyövanhemmuuden käsikirja](#)

[Vanhemman opas](#)

[Lapsen oikeudet erossa - materiaali](#)

2. Huolet & murheet

**Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!**

1. Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Huolet & murheet:

[Linkki: Satuvideo](#)

Sadun huolista juttelu ja huolisyöppöön tutustuminen.

- Lasten tehtävänä on palauttaa mieleen sadussa esille tulleet huolet ja murheet; nälkä, pimeän pelko, syötävää ei löydy maasta, tänä talvena on vähemmän ruokaa kuin viime talvena, ruoan loppumisen pelko, vanhempien huoli siitä, missä lapset ovat
- Aikuinen kirjaa nämä huolet ja murheet yksittäisille pienille paperilapuille. Lapset saavat syöttää nämä huolisyöpöille.
- Lapsille on hyvä sanoittaa, että huolista ja murheista on hyvä jutella tai niitä varten voi rakentaa oman huolipurkin tai -laatikon.

Rauhoittumistehtävä:

Voimaeläin-mielikuvatehtävä.

Lapsen saavat ottaa mukavan asennon ja laittaa halutessaan silmät kiinni. Lasten on tarkoitus hetken aikaa miettiä, millainen on heidän voimaeläimensä: minkä näköinen se on, minkä värinen ja minkä kokoinen se on? Missä tilanteissa voimaeläin on heidän mukanaan tai auttaa heitä? (taustalla voi olla rentouttavaa musiikkia).

2.Tuokio

Sadun muistelu ja omat huolet:

- Pienryhmissä palautetaan mieliin 1. tuokion sadun lopussa ollut pohdintatehtävä ja käydään lasten kanssa siitä keskustelua:
 - Millaisia huolia ja murheita sinä kannat mukanasasi?
 - Mikä auttaa, kun sinulla on huolia?
 - Kenelle voit kertoa omista murheistasi?
- Lasten kanssa on hyvä keskustella, että lasten huolet ja murheet voivat olla hyvinkin erilaisia. Eri lapset voivat olla huolissaan pienistä tai suurista asioista, esim. päiväkodilla ei ole lempiruokaa, on vanhempaa ikävä, lempilelu tai villasukat ovat jääneet kotiin.

Huolitoukka:

- Lasten kanssa lähdetään kokoamaan pienryhmän yhteistä huolitoukkaa, johon kootaan kunkin lapsen huolia ja murheita. Lapset saavat aikuisten avustuksella leikata eri värisistä kartongeista huoliaan kuvaavia eri kokoisia ympyröitä. Yhdessä voidaan pohtia:
 - Millä lapsen huolta ja murhetta voisi vähentää tai keventää.
 - Kenen kanssa huolista ja murheista voi jutella?
 - Kuka sinua kuuntelee, jos sinulla on huolia tai murheita?
 - Kenen tehtäväksi huoli kuuluu kannettavaksi (lapsen / aikuisen)

Rauhoittumistehtävä: Keitetyt spagetit-harjoitus.

Venytetään itsemme tikkusuoriksi kuten keittämättömät spagetit. Kuvittelemme itsemme vesikattilaan, jossa vesi alkaa hiljalleen kiehumään. Lämmin vesi alkaa notkistaa spagetteja, ja tunnemme kuinka jalkamme ja kätemme alkavat notkistua. Hiljalleen lysähdetään kohti lattiaa, kuin pehmeät spagetit. Harjoituksen voi halutessaan toistaa. Tämäkin voisi olla erilleen!

Vinkki:

Lasten yksilöllisiin huoliin ja murheisiin voi palata huolitoukka-väritystehtävän avulla myöhemmin.

Huolet & Murheet – tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Huolisyöppö:

Lapsi voi syöttää huolisyöppöille paperilapuille kirjoitettuna tai piirrettynä asioita, jotka häntä harmittavat vanhempien eroon liittyen. Mikä lasta auttaa tai lohduttaa, jos vanhempien ero harmittaa häntä?

Huolitoukka (Liite 5):

Lapsi värittää tai askarteleo huolitoukkaan, niin monta palloa, kun vanhempien ero häntä huolettaa. Lapsi voi kirjoittaa/sanoittaa palloihin asioita, jotka häntä huolettavat? Samalla voi pohtia, miten lapsen huolta voisi pienentää? Onko asioita, joista vanhempi tai muu aikuinen voisi kantaa huolta lapsen puolesta?

Huolipurkki tai -laatikko:

Lapsi voi askarrella itselleen huolipurkin tai -laatikon. Lapsi voi kirjoittaa häntä huolettavia asioita ja tiputtaa ne purkkiin. Lapsen kanssa on hyvä sopia siitä, että aikuinen tarkastelee aika-ajoin huolipurkin sisältöä ja käy lapsen kanssa tarvittaessa keskustelua purkin sisällöstä.

3.Toiveet & haaveet

Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Toiveet & haaveet:

[Linkki: Satuvideo](#)

Sisältää lapsen oman pohdintatehtävän, jota käydään yhdessä läpi:

- Mistä sinä unelmoit? Kuvittele, että liitelet lentävällä matolla. Jos lentävä matto voisi viedä sinut minne tahansa, niin minne se sinut veisi? Kenet ottaisit mukaasi? Millaisia asioita tekisitte yhdessä? Näistä asioista voi lasten kanssa keskustella.

Toiveiden ja haaveiden pilvet -askartelu:

- Jokaisen lapsen mietittyä omia haaveitaan ja toiveitaan, lähdetään näitä kokoamaan pilviin. Lapset saavat piirtää/liimata kuvista toiveitaan ja haaveitaan. Aikuinen kirjaa pilviin lasten apuna toiveita ja haaveita ylös.
- Lasten kanssa on tärkeää keskustella, että haaveilu on tärkeää, mutta on hyvä muistaa, että kaikki asiat eivät välttämättä toteudu, ainakaan juuri sellaisina kuin niitä on toivonut.
- Toiveiden ja haaveiden pilvet kootaan ryhmän seinälle kaikkien nähtäville. Pilvien lisäksi seinällä voi olla kuva lentävästä matosta.

Rauhoittumishetki:

Venytä itsesi niin pitkäksi kuin pystyt.
Ja vielä pidemmäksi. Sitten kiipeä tikapuita
vielä ylemmäksi.

2.Tuokio

Haaveilua lentävällä matolla:

- Muistutellaan mieliin lasten toiveita ja haaveita, joista lapset haaveilivat edellisellä kerralla sadun pohdintatehtävässä. Haaveilun tukena lattialla voi olla (räsy)matto, jonka päällä lapset voivat käydä pötköttelemässä vuorotellen.

Toiveiden ja haaveiden peli:

- Jakaudutaan tarvittaessa pienryhmiin. Jokaisessa ryhmässä on mukana yksi aikuinen. Lasten tehtävä on pelata yhtenä joukkueena toiveiden ja haaveiden peliä, jossa lapset vuorollaan noppaa heittämällä liikkuvat polkua pitkin eri kysymysten äärelle. Jokainen saa vastata jokaiseen nopan osoittamaan kysymykseen. Lopussa lapsille on yhteinen ”palkinto”.

Toiveiden ja haaveiden -pelin kysymykset:

- ♥ Mikä sinusta tulee isona?
- ♥ Mitä haluaisit tehdä talvilomalla?
- ♥ Mitä olisi kiva tehdä perheen kanssa viikonloppuisin?
- ♥ Millainen olisi unelmien päiväkotipäivä?
- ♥ Mitä toivoisit tänään tehtävän/tapahtuvan?
- ♥ Mitä kivaa tänään tapahtuu?

- ♥ Jos voisit olla supersankari; kuka tai mikä olisit?
- ♥ Mitä toivoisit voivasi tehdä isäsi / äitisi kanssa?
- ♥ Millaisia leikkejä toivoisit voivasi leikkiä kavereiden kanssa?
- ♥ Toivoisitko saavasi itsellesi uuden ystävän? Mitä toivoisit, että voisitte tehdä yhdessä?
- ♥ Mitä haluaisit oppia?
- ♥ Millaisia taitoja tai vahvuuksia haluaisit itsellesi?
- ♥ Mistä sinä haaveilet, mitä unelmoit, mitä toivot?
- ♥ Mikä olisi kaikkein parasta, mitä juuri nyt voisi tapahtua?

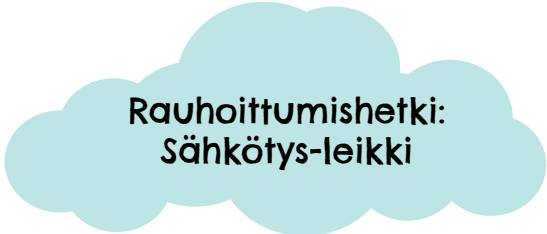
Rauhoittumistehtävä:

Esineen tunnustelu-harjoitus.

Ohjaajalla on pussukka kädessä, johon lapset saavat vuorotellen laittaa oman kätensä silmät kiinni. Lapsen tehtävä on hiljaa tunnustella miltä pussukan sisältö tuntuu ja mitä se voisi sisältää. Kun kaikki ovat saaneet tunnustella pussukan sisältöä, voivat lapset yhdessä arvata mitä pussukassa on!

3.Vapaavalintainen tuokio

- Yhteisen toiveiden ja haaveiden helminauhan tekeminen. Lapset saavat pohtia oman toiveen tai haaveen toimintaympäristön arkeen liittyen: syömiseen, toimintaan, tehtäviin tai askareisiin liittyen. Toiveista ja haaveista kootaan helminauha, johon lapset saavat valita haluamansa värisen helmen. Aikuiset keräävät lapuille ylös lasten toiveet ja haaveet, jotka ripustetaan nauhaan esim. pyykkipojilla.

**Rauhoittumishetki:
Sähkötys-leikki**

Toiveet & Haaveet- tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Toiveiden ja haaveiden pilvet:

- Lapsi kirjoittaa pilviin niitä toiveita ja haaveita, joita hänellä on liittyen vanhempien eroon: kahden kodin säännöt, riitatilanteet, miten toisesta vanhemmasta puhutaan, yhteinen ajankäyttö, yhdessäolo vanhemman uuden kumppanin kanssa, mitä haluaisin tehdä vanhemman kanssa, mitä haluaisi vanhemman ottavan huomioon?

Toiveiden ja haaveiden pelin soveltaminen eroauttamiseen:

- Poimi pelistä ne kysymykset, jotka sopivat lapsen elämään. Peliin voi lisätä kysymyksiä eroon liittyen, esim. toiveet vanhemmille tai muille perheenjäsenille, asumiseen, vaihtotilanteisiin tai arkeen liittyvät toiveet.

4.Tunteet

Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Tunteet:

[Linkki: Satuvideo](#)

Sisältää mielikuvitusmatkan ja hengitysharjoituksen.

Tunnekortit

[Linkki: Tunnenalle-kortit](#)

- Tunnekorttien (ilo, pettymys, onnellisuus, ärtymys ja suru) avulla palataan sadun tunteisiin. Mitä tunteita lapset muistavat sadusta?
- Lapsille näytetään tunnekorteista lasten muistamat tunteet ja yhdessä pohditaan minkä värinen tuo tunne on. Samalla sanoitetaan, että kaikkia tunteita saa tuntea ja pohditaan mikä auttaa vaikealta tuntuviin tunteisiin.

[Linkki: Tunnelämpömittari](#)

- Lapsille esitellään Tunnelämpömittari ja tarkastellaan sen avulla sadussa esiintyneitä tunteita, niiden värejä ja voimakkuutta ja sijoitetaan niitä mittarille.
 - **Vihreä:** Olo on rento, rauhallinen ja turvallinen
 - **Sininen** voi kuvata esim. väsymystä
 - **Keltainen:** Tunne voimistuu ja voi olla vaikea hallita omaa tunnetta ja toimintaa. Tunne on kuitenkin vielä lievä. Tunteessa voi tarvita aikuisen apua rauhoittumiseen tai tunne voi mennä itsekseen ohi. Voi pohtia mikä auttaa tässä tunteessa? Syli, juttelu, keskittyminen tiettyyn tekemiseen, laskemiseen tai hengittämiseen.
 - **Punainen:** Omaa käytöstä ei voi hallita ja on vaikea ajatella järkevästi. Aikuisen puhekaan ei auta. Tarvitaan aikuisen apua, että tilanne taas rauhoittuu.

Rauhoittumishetki Hilepallo -tehtävä:

Tämä harjoitus tehdään istuen. Lapset istuvat loppupiiriin. Aikuisen ravistaa hilepalloa, jonka laittaa lapsiryhmän keskelle lattialle. Tarkoitus on, että lapset seuraavat hileiden laskeutumista, kunnes kaikki hileet ovat laskeutuneet pohjalle. Tarkoitus on olla hiljaa ja hengitellä rauhassa. Tehtävän voi halutessaan toistaa

Vinkki:

Lapsille seinälle tunnekuvat ja tunnelämpömittari esille. Lapset voi käydä halutessaan arjessa laittamassa tunnettaan kuvaavan kuvan tunnelämpömittarille. Tämä auttaa lasten tunteiden äärelle pysähtymistä arjessa ja tunteista puhuminen tulee tutuksi.

2.Tuokio

Tunnelämpömittarin muistelu – paluu viime kertaan:

- Minkä värinen mittarissa on voimakas tunne
- Minkä värinen on miedompi/laimeampi tunne?
- Minkä värinen mittarissa on hyvän ja rennon tunnealueen väri?

Tapausesimerkit:

- Lasten kanssa tarkastellaan tapausesimerkkejä. Lapset saavat nimetä tapaukseen liittyvän tunteen ja mille Tunnelämpömittarin värialueelle he sijoittavat esimerkistä nousevan tunteen. Esimerkeistä voi tehdä kortit, joiden toisella puolella on kuva ja lapset voivat valita vuorollaan tarkasteltavan kortin:
 - Sinulta otettaisiin lelu kädestä / Joudut jonossa viimeiseksi
 - Lempilelusi menisi rikki / Ystäväsi muuttaisi toiseen kaupunkiin
 - Edessäsi luikertelisi käärme / Katsoisit yksin jännittävää ohjelmaa
 - Saisit uuden ystävän / Sait juuri ison jäätelön

Omien tunnelämpömittarien askartelu:

Lapset saavat värittää itselleen omat Tunnelämpömittarit

[Linkki: Tunnelämpömittari](#)

Rauhoittumishetki: Saippuakupla -tehtävä.

Tämä harjoitus voidaan tehdä seisten, istuen tai makuulla. Silmät kiinni on helpompi keskittyä. Aikuinen ohjaa lapsia kuvittelemaan, että lapset puhaltavat saippuakuplia. Lapsi vetää syvään henkeä ja puhaltaa saippuakuplan uloshengityksellä, niin että saippuakuplasta tulee oikein iso. Hengityksen tulee olla pitkä ja vahva, mutta ei liian voimakas, ettei saippuakupla mene rikki. Tehkää muutamia kuplia, lähettääksenne niitä leikisti ilmaan.

3.Tuokio

Sadun muistelu:

- Muistellaan ensimmäisen kerran sadussa esiintyneitä tunteita (ilo, pettymys, onnellisuus, ärtymys ja suru). ja tarkastellaan niitä yhdessä esim. ison kehonkuvan kautta. Lapset voivat nimetä myös muita tunteita halutessaan.
- Pohditaan yksitellen näiden tunteiden väriä ja missä kohdassa kehoa tunne tuntuu? Kuinka tämä saa sinut käyttäytymään?

Tunteet omassa kehossa:

Lapset nimeävät, piirtävät ja värittävät erilaisia tunteita kehonkuvaan.

- Voidaan toteuttaa erilaisin tavoin (valitaan yksi alla olevista toteutustavoista):
 - lasten kehon kuvat piirretään aikuisen avustuksella isolle parille
 - lapset piirtävät paperille oman kuvansa
 - lapset saavat tulostetut kehon kuvat

[Linkki: Tunnekeho](#)

Rauhoittumishetki: **Vuorikiipeilijä -harjoitus**

Hengitystä harjoitellaan kämmenen avulla. Toisen käden etusormi on vuorikiipeilijä, joka seuraa toisen käden ääri viivoja. Aloitetaan peukalosta. Etusormi kiipeää sisäänhengityksellä peukalon sivua peukalon kärkeen ja sieltä uloshengityksellä peukalon tyveen. Anna sormen kiivetä omaa tahtia hengitysten mukaisesti jokaisen sormen päälle ja alas. Muista, että kiipeilijä kiipeilee hitaasti ja rauhallisesti.

Tunteet – tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Tunnekortit:

- Millaisia tunteita lapsi liittää vanhempien eroon?
Mitä tunteita lapsi nimeää ja tunnistaa?

Tunnelämpömittari:

- Kuinka laimeita / vahvoja vanhempien eroon liittyvät tunteet ovat?
Mitkä asiat vaikuttavat tunteiden voimakkuuteen?

Tapausesimerkit:

- Mitä tunteita lapsi tuntee seuraavissa tilanteissa (apuna voi käyttää tunnekortteja):
 - Kaksi kotia ja niiden välillä kulkeminen
 - Toisesta vanhemmasta erossa oleminen
 - Toisen vanhemman tai sukulaisten näkeminen
 - Kaverit ja lemmikkieläimet
 - Uudet perheenjäsenet
 - Vanhempien väliset erimielisyydet ja riidat
 - Toive vanhempien yhteen paluusta
 - Vanhemmat eivät asu enää yhdessä
 - Muutto uuteen kotiin

Tunnekeho:

- Missä vanhempien eroon liittyvät tunteet tuntuvat kehossa?
Millaiselta tunteet tuntuvat? Minkä värisiä nuo tunteet ovat? Mitä kaikkea hetkeen liittyy? Milloin tunne tulee / tunnetta tuntee? Milloin viimeksi olet tuntenut tätä tunnetta?

Kirjallisuutta tunteiden käsittelyyn lasten kanssa:

- Leblanc, Catherine & Tharlet, Eve. Rakastatko minua jos...
- Pöyhönen, Julia & Livingston, Heidi. Fanni - kirjasarjan kirjat.

Linkkilista materiaaleista työn tueksi

[Ero puheeksi lasten kanssa -kortti](#)

[Tunnenallet](#)

[Lapsen-oma-kirja](#)

[Tunnekeho](#)

[Väritettävä Tunnelämpömittari](#)

[Fanni Tunnekäsittelypolku](#)

5.Elämän tärkeät asiat

Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Tunteet:

[Linkki: Satuvideo](#)

Sisältää lapsen oman pohdintatehtävän.

- Keskustelua lasten kanssa pohdintatehtävän kysymyksistä:
 - Mitkä ovat sinulle tärkeitä asioita?
 - Ketkä ovat sinulle tärkeitä ihmisiä?
 - Mitä heidän kanssaan on kiva tehdä yhdessä?

Kenen kanssa -peili.

- Jakaudutaan pienryhmiin. Jokaisessa ryhmässä on mukana yksi aikuinen. Lasten tehtävä on pelata yhtenä joukkueena Kenen kanssa- peliä, jossa lapset noppaa heittämällä liikkuvat polkua pitkin korttien äärellä, joissa on kysymykset. Lapset heittävät noppaa vuorollaan, mutta jokainen saa vastata jokaiseen nopan osoittamaan kysymykseen. Lopussa voi olla palkkio, esim. Aarrelaatikkoon kurkistus (laatikko, jossa on peili).

- Pelin kysymykset (Näistä voi itse askarrella pelin):

Kenen sylissä haluaisit istua?

Kenen kanssa on kiva nauraa?

Kenen kanssa haluaisit leikkiä?

Kenelle puhut, kun pelottaa?

Kenelle juttelet, kun tunnet itsesi yksinäiseksi?

Kenelle on mukava jutella?

Kuka kuuntelee sinua?

Kenelle juttelet, kun sinulla on pahamieli?

Kenen kanssa on mukava olla?

Kenen kanssa haluat halata?

Kenen kanssa juttelet, kun olet nähnyt pahoja unia?

Kenen kanssa voi jutella surullisista asioista?

Kenen kanssa haluaisit katsoa televisiota?

Kenen kanssa puhut, kun sinulla on ikävä vanhempia/vanhempaa?

Kenen kanssa tulet vihaiseksi?

Kenen kanssa riitelet?

Kenelle haluat kertoa päivän tapahtumista?

Kenen kanssa haluaisit käydä leikkipuistossa?

Kenen haluaisit hoitavan sinua, kun olet kipeä?

Kuka saa sinut hyvälle mielelle?

Rauhoittumistehtävä:

Hyvän mielen hyrinät-harjoitus.

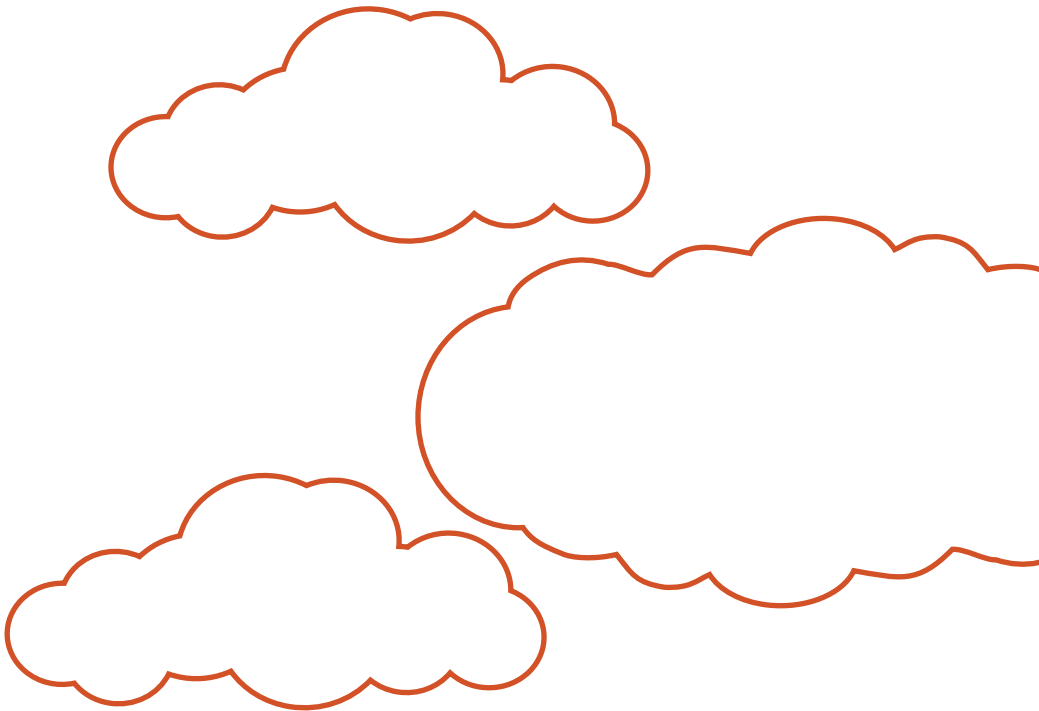
Asetutaan istumaan mukavasti lattialle. Himmennetään valot. Laitetaan rauhallista musiikkia soimaan taustalle. Ohjaaja sanoo rauhallisella äänellä lauseen kerrallaan ja näyttää lapsille samalla, miten toimitaan. Annetaan aikaa kehon tuntemuksille.

- ♥ Hyvä olla nyt on tässä, hyvän mielen hyrinässä.
(Silitetään rauhallisesti jalkoja.)
- ♥ Istuskelen mukavasti, hengittelen rauhaisasti.
(Silitetään rauhallisesti vatsaa.)
- ♥ Tunnustelen keveästi, silittelen lempeästi.
(Silitetään rauhallisesti käsiä.)
- ♥ Silmät kiinni hyräilen, hiljaa muihin luottaen.
(Tartutaan vierustoveria kädestä.)

2.Tuokio

Olet minulle tärkeä -kortin askartelu.

- Lapsi saa päättää kenelle itselleen tärkeälle ihmiselle hän haluaa kortin askarrella. Lapsi voi piirtää tai kirjoittaa korttiin asioita, joita hän haluaa tälle henkilölle viestiä.
- Aikuinen voi käyttää apua seuraavia kysymyksiä: Mitä terveisiä lapsi haluaa lähettää? Minkälaista tukea tai huomiota lapsi häneltä toivoisi? Esim. ”Haluaisin, että tulisit meille kaakaolle.” Korttiin voi myös muistella jotain kivaa yhteistä tekemistä

**Rauhoittumistehtävä:
Pikkukalat-jumppa**

Asettukaa isoon piiriin ja lähtekää kävelemään rauhalliseen tahtiin ympyrää. Kuvitelkaa, että olette pieniä kaloja, jotka uiskentelevat parvessa.

Vesi ympärillänne on lämmintä ja kirkasta. Nautiskelette uimisesta ja heiluttelette eviänne eri suuntiin. Laittakaa kädet vartalon sivuille ja liikutelkaa niitä rauhallisesti ylös-alas. Vesi kannattelee teitä.

Seuraavaksi kurotelkaa käsiänne niin ylös kuin saatte ja liikutelkaa samalla eteen-taakse. Jatkakaa kävelyä nousemalla varpailenne.

Nyt meri alkaa aaltoilla ja kalat alkavat hypellä. Jatkakaa liikkumista piirissä hyppelemällä niin korkealle kuin pystytte. Varokaa, ettette törmää toisiin kaloihin. Hypelkää välillä yhdellä jalalla ja sitten toisella jalalla.

Tulee ilta ja meri alkaa hämärtyä. Kalat alkavat rauhoittua. Jatkakaa liikkumista piirissä hiljaa hiipien. Kalat haluavat yötä vasten hakeutua toistensa läheisyyteen. Pysähtykää ja tehkää niin pieni piiri kuin pystytte.

Menkää ihan kyykkyyin ja pyöristäkää selkänne, voitte sulkea silmänsä. Kalat käyvät nukkumaan.

Tärkeät asiat – tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Elämän tärkeät asiat

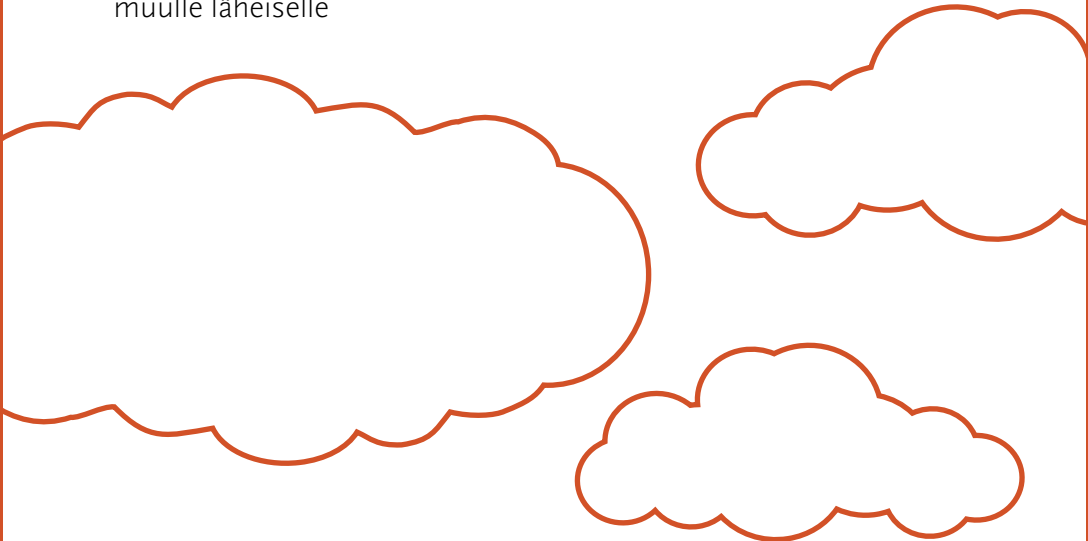
- Lapsen kanssa on hyvä jutella hänen elämänsä tärkeistä ihmisistä ja asioista ja mitä toiveita hänellä on näihin liittyen.
 - Mitä lapsi haluaa säilyttää elämässään erosta huolimatta?
 - Minkä lapsi toivoisi muuttuvan? Näitä kysymyksiä voi pohtia yhdessä esim. Kenen kanssa? -pelin ohessa.

Kenen kanssa- peli

- Kenen kanssa? –peli soveltuu kysymyksineen myös eroauttamiseen. Jos lapsi on yksilötyöskentelyssä, niin kortteja voi käyttää pelikorttien tapaan.

Olet minulle tärkeä!-kortit

- Olet minulle tärkeä!-korttiin lapsi voi piirtää tai aikuinen voi kirjoittaa lapsen ajatuksia ja toiveita vanhemmalle/vanhemmille tai jollekin muulle läheiselle

6.Mielipiteet

**Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!**

Mielipiteet -teeman menetelmää ei ole pilotoitu varhaiskasvatuksessa. Tässä on esillä suunnitelma ja erilaisia menetelmiä teeman soveltamiseen lasten kanssa työskentelyssä.

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Tunteet:

[Linkki: Satuvideo](#)

- Sisältää lapsen oman pohdintatehtävän.
 - Mistä sinulle tulee hyvä mieli?
 - Missä sinulla on hyvä ja turvallinen olla?
 - Mikä tekee sinut surulliseksi?
 - Kenelle voit jutella, kun sinua harmittaa?

Vaihtoehtoisia menetelmiä lasten mielipiteiden ilmaisun tukemiseen:

Toivon ja turvan työkalu

[Linkki: Toivon-ja-turvan-tyokalu.pdf](#)

Toivon ja turvan työkalu on syntynyt väkivaltaa kokeneiden lasten kehittäjäryhmässä. Työkalu rakentuu kolmelle avoimelle kysymykselle, jotka ovat lasten näkökulmasta tärkeitä silloin kun lapsen toivon ja turvan kokemuksia kartoitetaan. Kysymykset on lasten valitsemin sanoin esitetty.

Työkalun avulla voi lasten kanssa pohtia:

- Ihmisiä, jotka kannustavat ja joille voi kertoa kaikesta
- Asioita ja tekemistä, jotka tuovat iloa ja helpottavat oloa
- Paikkoja, joissa ei tarvitse stressata tai pelätä mitään

Vastata voi monin tavoin: piirtämällä, kirjoittamalla, kertomalla, näyttämällä kuvista!

Toteutus Lapsiryhmissä, yksilötyössä, rasteilla tehtäväksi vanhempien kanssa.

Työkalussa on myös esitelty lasten mielestä tärkeitä Lapsen oikeuksia, joiden toteutumisesta lapsen arjessa on hyvä puhua lapsen kanssa.
(Pelastakaa lapset ry)

Kolmen talon menetelmä (Liite 6)

- Lasta rohkaistaan kertomaan ajatuksistaan kolmen talon menetelmän avulla.
- Lapsi piirtää hyvien asioiden talon, huolien talon ja toiveiden talon. Lapsen kanssa keskustelu aloitetaan aina hyvien asioiden talosta.

Hyvien asioiden talo

- Mitkä ovat lapsen lapselle tärkeitä ihmisiä ja asioita? Mikä tuo lapselle hyvää mieltä? Missä lapsi on hyvä? Mitkä ovat lapsen vahvuudet? Missä tilanteissa lapsi kokee olonsa hyväksi ja turvalliseksi? Mikä on lapsen turvapaikka?

Huolien talo

- Mistä asioista lapsi on huolissaan? Minkä kokoinen hänen huolensa on? Mistä lapsi on eniten huolissaan ja miksi? Onko lapsi huolissaan jostakusta ihmisestä? Mitä lapsi pelkää? Mikä lapsen huolta voi vähentää? Kenen kanssa lapsi voi jutella huolistaan?

Toiveiden talo

- Mistä asioista lapsi haaveilee? Mitä hän toivoo? Mitkä tärkeät asiat lapsi haluaisi säilyttää elämässään? Minkä lapsi toivoisi muuttuvan?

Työntekijän on tärkeää havainnoida lapsen piirtämiä taloja ja nostaa lapsen kanssa keskusteluun tekemiään havaintoja: millaisia talot ovat? Mitä asioita taloissa on? Lapsen kanssa keskustellaan niistä asioista, joita hän on kirjoittanut, tai piirtänyt tai nimeä talojen sisälle

Mielipiteet- tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Vanhempien erotessa lapsi voi jäädä yksin omien ajatusten kanssa. Lapsen mielipiteen ilmaisua voi haitata lapsen lojaalius vanhempiaan kohtaan. Lapsi tarvitsee kannustusta ja tukea omien mielipiteiden ilmaisuun.

Sadun pohdinnat:

- Mistä sinulle tulee hyvä mieli? Mikä tekee sinut surulliseksi? Missä sinulla on hyvä tai turvallinen olla? Kenelle voit jutella, kun sinua harmittaa?

Kolmen talon menetelmä:

- Hyviä asioita, toiveita ja huolia vanhempien eroon liittyen voi tarkastella kolmen talon avulla. Lapsi voi piirtää erityisesti eroon liittyen talot.

Toivon ja turvan työkalu:

- Toivon ja turvan työkalua voi soveltaa myös erityisesti eron tarkasteluun lapsen kanssa. Tämän jälkeen lapsen kanssa voi lähteä tarkastelemaan Turvallisuus-teemaa tarkemmin rakentamalla vaikka Turvamajan, jossa ei tarvitse jännittää tai pelätä ja siellä voi olla oma itsensä. Majan voi rakentaa vaikka muovailemalla tai askartelemalla. Lapsi voi rakentaa sen myös lelulleen, jos ei halua itselleen rakentaa. Samalla voi tarkastella tarkemmin asioita, jotka tuovat lapselle turvan kokemusta ja joita tulisi hänen elämässään vaalia.

Linkkilista materiaaleista työn tueksi:

[Pelastakaa lapset ry: Työkaluvinkit – Tavoita lapsen kokemuksia](#)

7.Vahvuudet & voimavarat

Muistathan
tuokion aloituksen
ja lopetuksen tärkeyden!

1.Tuokio

Satuvideo Vihermetsän eläimet ja Vahvuudet & voimavarat

Sisältää pohdintatehtävän.

[Linkki: Satuvideo](#)

Meistä jokainen on hyvä -tehtävä:

- Rauhoitutaan istumaan piiriin. Aikuinen tuo esille asioita, joissa lapset voivat ovat hyviä, esim. kuka on hyvä piirtämään, kuka on hyvä leikkimään kaverin kanssa, kuka on hyvä kiipeilemään. Lapsi saavat viitata tai näyttää vihreällä hymynaamalapulla sen asian kohdalla, missä kokee olevansa hyvä. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että jokaiselle lapselle löytyy jokin asia missä kokee olevansa hyvä. Aikuinen tehtävä on sanoittaa lapsille, että vahvuudet eivät aina liity välttämättä tekemiseen, vaan voivat olla esimerkiksi luonteenominaisuuksia.

Rauhoittumishetki:

Salapoliisi tarkkailee -harjoitus.

Harjoituksessa on tarkoitus nimetä havaintoja ja olla tarkkaavainen. Aikuinen ohjaa lapsia ja toimii itse mukana.

Lähde liikkumaan kuin salapoliisi, hitaasti hiipien. Hetken hiivittyäsi, pysähdy kuuntelemaan mitä kuulet tilassa tai sen ulkopuolella tällä hetkellä. Pystytkö nimeämään mielessä kolme asiaa, jotka kuulet?

Hiivi vielä tarkkaillen ympäristöä, nimeä kolme asiaa, jotka näet.

Hiivi vielä ja tunnustele miltä hiipiminen tuntuu jaloissasi ja kehossasi. Jatka hiipimistä vielä hetki, voitko tuntea jonkin tunteen, kun olet salaisessa tarkkailupuuhassa, ehkä jännitystä tai jotain muuta? Missä kohdassa kehoa tunnet tunteet.

Istuudu tämän jälkeen ja kerro mitä kuulit, näit ja tunsit.

2.Tuokio

Sadun muistelu:

Palautellaan Vihermetsän asukkaiden kuvien avulla (liite 3) mieliin eläinten nimet ja sadussa esille nousseet eläinten vahvuutensa.

Lasten omat vahvuudet ja Vahvuuskortit:

- Jutellaan lasten kanssa vielä heidän omista vahvuuksistaan, joita he nostivat 1. tuokion Meistä jokainen on hyvä -tehtävässä esiin. Lapset saavat nyt itse miettiä missä he ovat hyviä ja mistä he itsessään iloitsevat, eli mikä heidän vahvuutensa on. Lasten tehtävänä on valita Lasten vahvuuskorteista, omaa vahvuuttaan kuvaava kortti. Aikuinen avustaa tarvittaessa kortin valinnassa.
- Tarkoitus ei ole niinkään kiinnittää huomiota vahvuuskortin tekstiin, vaan keskittyä siihen mitä lapsi tuottaa vahvuudestaan suhteessa kortin kuvaan. Käydään läpi kierros, minkä kukakin kokee omana vahvuutenaan ja miksi kukin valitsi juuri sen kortin minkä valitsi. Lasten vahvuudet kirjataan ylös seuraavaa yhteistä tehtävää varten.

Vahvuuskädet -tehtävä:

- Lapset piirtävät kartongille kätensä ääriiviivat. Aikuinen kirjoittaa kunkin lapsen käden kuviin niitä asioita, joita lapsi kokee vahvuuksinaan. Lapset saavat koristella käsien kuvat piirtämällä, tarroilla tai kuvilla. Vahvuuskädet kuvastavat seinällä lapsiryhmän vahvuuksia. Kädet voi askarrella koko ryhmän kollaasiksi tai yksittäin. Kädenkuvan voi myös laminoida. Vahvuusteeman äärellä voi lasten kanssa pohtia myös hyviä tapoja.

Vaihtoehtoinen toteutus:

Vahvuuksien majakka -tehtävä:

(Ennakkovalmistelu: Majakan askartelu)

- Lapset saavat leikata värillisistä kartongeista oman valonsäteensä, johon heidän vahvuutensa kirjoitetaan. Lisäksi lapset voivat kuvittaa omaa sädettään esimerkiksi piirroksilla, kimalteilla, tarroilla. Majakka valaisee ja tuo esille koko lapsiryhmän vahvuuksia.

Rauhoittumishetki

Perhos-harjoitus:

Ole kuin perhonen. Laita oikea käsi vasemmalle olkapäälle, vasen käsi oikealle olkapäälle. Taputtele olkapäitä vuorotellen ja sano samalla ”minä tykkään minusta”. Aikuinen toimii lapsille mallina.

Tämä hieman erillään muusta.

3.Vapaavalintainen tuokio

Päivä Supersankarina:

- Lapset saavat valita mieleisensä supersankarin ja pukeutua häneksi tai ottaa supersankaria kuvastavan lelun mukaan. Päivän aikana jokaiselle lapselle annetaan mahdollisuus kertoa omasta supersankaristaan ja esitellä supersankarinsa vahvuuksia.
- Myös aikuiset saavat osallistua tehtävään omilla supersankareillaan. Aikuinen kirjoittaa nämä vahvuudet ylös ja näistä kootaan ryhmän seinälle ryhmän Supersankarit vahvuuksineen.

Rauhoittumistehtävä:

Liiku kuin supersankari.

Vahvuudet & voimavarat – tuokioiden soveltaminen eroauttamiseen yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä

Lapsen vahvuudet (kädet):

- Lapsen vahvuudet, eli mistä lapsi itsessään iloitsee? Miten lapsen vahvuudet tukevat lapsen jaksamista? Mitkä asiat auttavat lasta jaksamaan eron tuomassa muutostilanteessa? Näistä voi jutella lapsen kanssa.

Vahvuuskortit:

- Vahvuuskorttien avulla voi tarkastella lapsen omia vahvuuksia: mikä kortti kuvaa häntä itseään ja hänen vahvuuksiaan. Lisäksi aikuinen voi valita lasta ja lapsen vahvuuksia kuvastavan kortin. Korteista voi vaihtaa ajatuksia.

Lapsen supersankari:

- Lapsi saa miettiä, millainen hänen supersankarinsa on: minkä näköinen se on, minkä värinen ja minkä kokoinen se on? Missä tilanteissa supersankari on hänen mukanaan tai auttaa häntä? Missä asioissa supersankari voisi olla avuksi vanhempien eroon / eron jälkeiseen elämään liittyen? Miten supersankari voisi tuoda hyvää mieltä ja voimaa?

Kirjallisuutta vahvuuksien käsittelyyn lasten kanssa:

- Uusitalo Lotta & Vuorinen Kaisa. Huomaa hyvä! -materiaali
- Sajama Sinikka, Pöyhönen Julia & Livingston Heidi. Ympyräiset – Suuri kirja vahvuuksista

Menetelmissä hyödynnettyjä lähteitä

[Ensi- ja turvakotien liitto: Lapsen oma kirja](#)

[Pelastakaa lapset ry: Työkäluvinkit – Tavoita lapsen kokemuksia](#)

[Pelastakaa lapset ry: Toivon ja turvan työkalu](#)

- Turnell Andrew. Kolmen talon menetelmä (Signs of Safety). Lisää menetelmästä: Ahola Tapani.

[Turvallisuuden merkit – ratkaisukeskeinen työote lastensuojelutyössä](#)

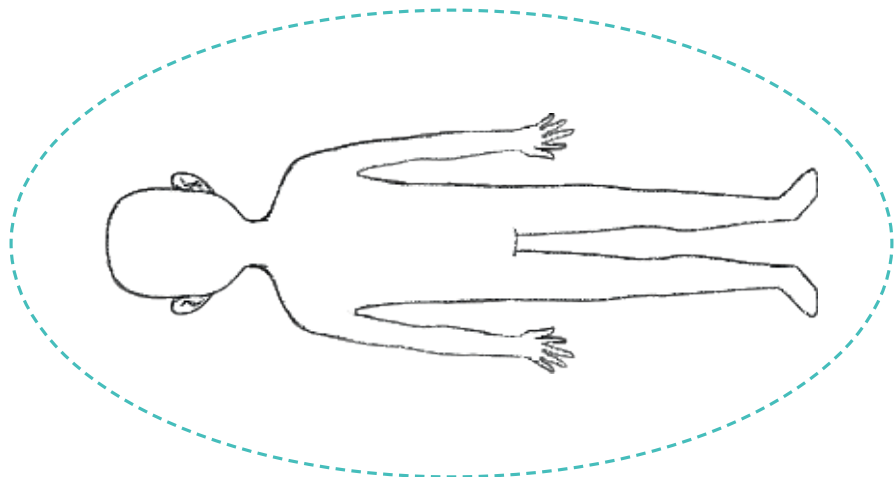
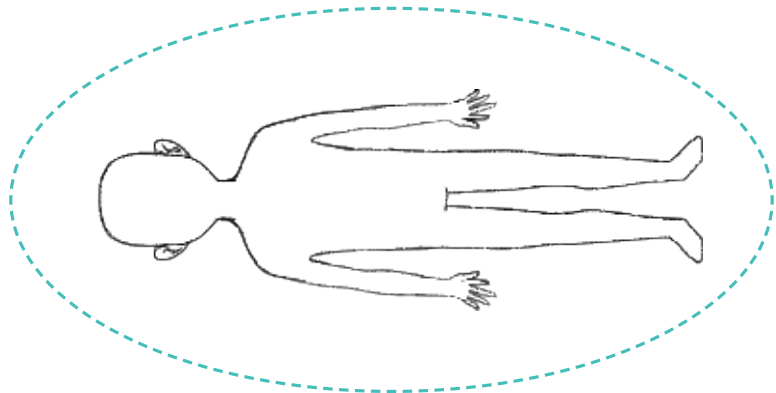
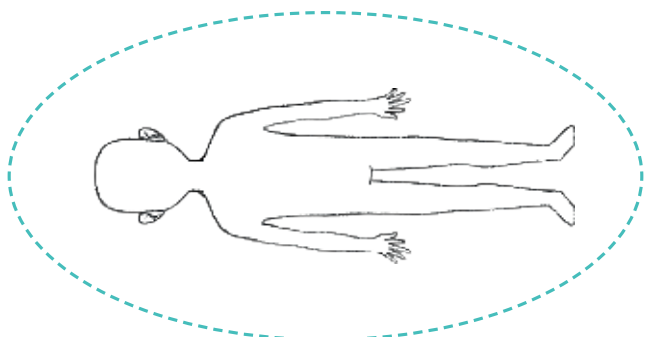
- Hidasta elämää: Lasten omat voimakortit.
- Lasten erovertaisryhmä vanhempien eron jälkeen – ohjaajan opas. Kasper-Kasvatus- ja perheneuvonta ry.
- Lahden ensi- ja turvakoti ry: Lilli & Miki Uusi polku – Tehtäväkirja lapsille vanhempien erotessa.
- Pöyhönen Julia & Livingston Heidi. Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari.
- Pöyhönen Julia & Livingston Heidi. Fanni ja suuri tunnemöykky.
- Pöyhönen Julia & Livingston Heidi. Fanni ja levoton liikeri.
- Sajama Sinikka, Pöyhönen Julia & Livingston Heidi. Ympyräiset – Suuri kirja vahvuuksista.
- Uusitalo Lotta & Vuorinen Kaisa. Huomaa hyvä! -materiaali.
- Viola – väkivallasta vapaaksi ry, Kokemukset näkyviin – väkivaltatyön kehittäminen sijaishuollossa-hanke. Kenen kanssa -kortit.

The image features a white background with a teal border. Several stylized, rounded teal clouds are scattered across the page. A large, light teal cloud is centered in the upper half, containing the word "Liitteet" in a bold, black, sans-serif font. Other smaller teal clouds are positioned in the top-left, top-right, bottom-left, and bottom-right areas.

Liitteet

Liite 1 Ihmishahmot

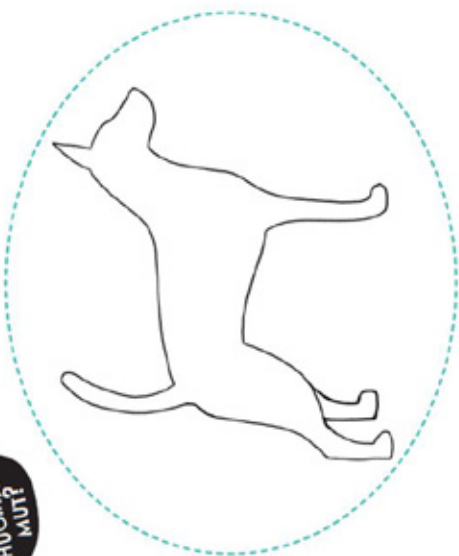
KUKA
HUOMAA
MUT?

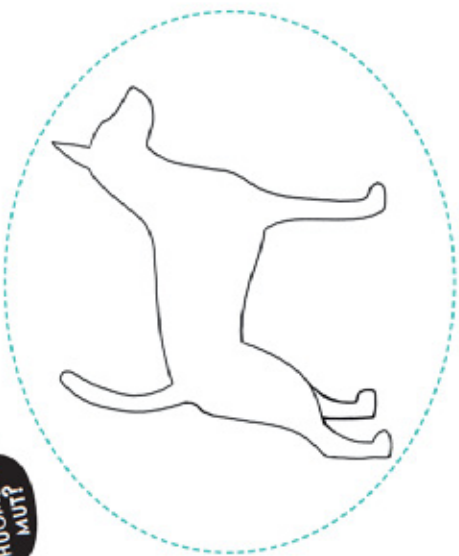
Liite 2: Eläinhahmot

KUKA
HUOMAA
MUTT?

KUKA
HUOMAA
MUTT?

Liite 3: Eläinkuvat

Liite 4: Ero puheeksi lasten kanssa -kortti

Ero puheeksi lasten kanssa -kortti on tehty lasten kanssa erosta puhumisen tueksi. Sitä voi hyödyntää Erilaiset perheet teeman jatkona yksilötyössä tai pienryhmissä.

[Linkki: Ero puheeksi lasten kanssa -kortti](#)

Liite 5: Kasperkäärmeen tarina

[Kasper -käärmeen tarina](#)

Tässä ovat **Ero puheeksi lasten kanssa** -kortin lisäkysymykset. Näistä voi askarrella tehtäväkortit kivoilla kuvilla. Kortit voi laittaa esimerkiksi **Erotyösalkkuun** työvälineeksi lapsen kanssa työskentelyyn.

Tunteet:

- **Miltä vanhempien ero sinusta tuntuu?** Lapsi voi näyttää sopivan tunteen nallen tunnekorteista. Eroon voi liittyä monia tunteita ja se voi tuntua erilaiselta eri hetkissä.
- **Miltä ja missä surun tuoma tunnemöykky voi tuntua ja millainen se voisi olla? Muovaile surun möykky. Mikä sitä voisi pienentää?** Surua, kaipausta ja ikävää on hyvä sanoittaa lapselle; vaikka se voi tuntua pahalta, se on myös tärkeä tunne.
- **Missä vanhempien eroon liittyvät tunteet tuntuvat kehossa? Minkä värisiä nuo tunteet ovat? Mitä kaikkea hetkeen liittyy? Milloin tunne tulee/tunnetta tuntee? Mistä tunne tulee?** Apuna voi käyttää kehonosien nimeämiseen nallea tai itseään.
- **Mitä ajatuksia ja tunteita uudet perheenjäsenet sinussa herättävät?** Keskustelun tukena voi olla perhekortit, nallen tunnekortit tai tehtäväkorttien kuvat. Lapselle on hyvä sanoittaa hänen ainutlaatuisuuttaan.

Tärkeät asiat:

- **Ketkä ovat sinulle tärkeitä ihmisiä? Mitä heidän kanssaan on kiva tehdä yhdessä?** Mitkä ovat sinulle tärkeitä asioita elämässä? Voitte pohtia näitä samalla kun lapsi kertoo tai piirtää kuvaa arjestaan ja itselleen tärkeistä asioista.
- **Mitä ajatuksia sinulle herää kuvasta?** Lapsen kanssa voi tutkia valokuvaa tai postikorttikuvaa. Lasta voi pyytää kertomaan kodistaan/kodeistaan, perheestään/perheistään, arjestaan, harrastuksistaan yms. Keskustelun tukena voi käyttää perhekortteja.

Toiveet ja haaveet

- **Mistä unelmoit? Mitä toivot tältä päivältä?** Voitte pohtia näitä samalla kun lapsi piirtää tai askartelelee unelmien ilmapalloja. Niihin voi kirjoittaa lapsen unelmat näkyville.
- **Mitä toivot ja unelmoit, miten kahdessa kodissa vietetään aikaa vanhemman kanssa, miten riitatilanteet selvitetään, mitä haluaisit vanhempien ottavan huomioon?** Piirretään pilvi paperille, johon lapsi piirtää toiveitaan.
- **Mitä ajatuksia sinulle herää kuvasta?** Lapselle voi sanoittaa haaveiden ja unelmien merkitystä; miten ne joskus toteutuvat tai jäävät toteutumatta. Tikapuut voivat kuvata myös uutta opeteltavaa asiaa ja kuinka siihen päästään harjoittelemalla.

Vahvuudet ja voimavarat

- **Mistä sinä tykkäät? Missä sinä olet hyvä? Mikä sinut tekee iloiseksi?** Voitte pohtia näitä samalla kun lapsi piirtää itsestään oman kuvan. Voit samalla itse kertoa havaintojasi lapsesta.
- **Mistä sinä tykkäät? Missä sinä olet hyvä? Mikä sinut tekee iloiseksi?** Voitte pohtia näitä samalla kun lapsi piirtää aiheesta. Voit samalla itse kertoa havaintojasi lapsesta ja hänen vahvuuksistaan.

Ajatukset ja mielipiteet

- **Mistä sinulle tulee hyvä mieli? Mikä tekee sinut surulliseksi? Missä sinulla on hyvä tai turvallinen olla? Kenelle voit jutella, kun sinua harmittaa?** Lapsi voi kirjoittaa tai piirtää kirjeen vanhemmalla tai muulle haluamalleen henkilölle.
- **Sadut ja tarinat ovat aina kivoja kuulla** – Kertokaa satu yhdessä eläinsorminukein tai perhekorttien avulla. Tehtäväkorttien kuvista voidaan valita sadussa esiintyvä tapahtumapaikka tai varsinainen tapahtumakin, mikäli kerronta tarvitsee apukuvia.

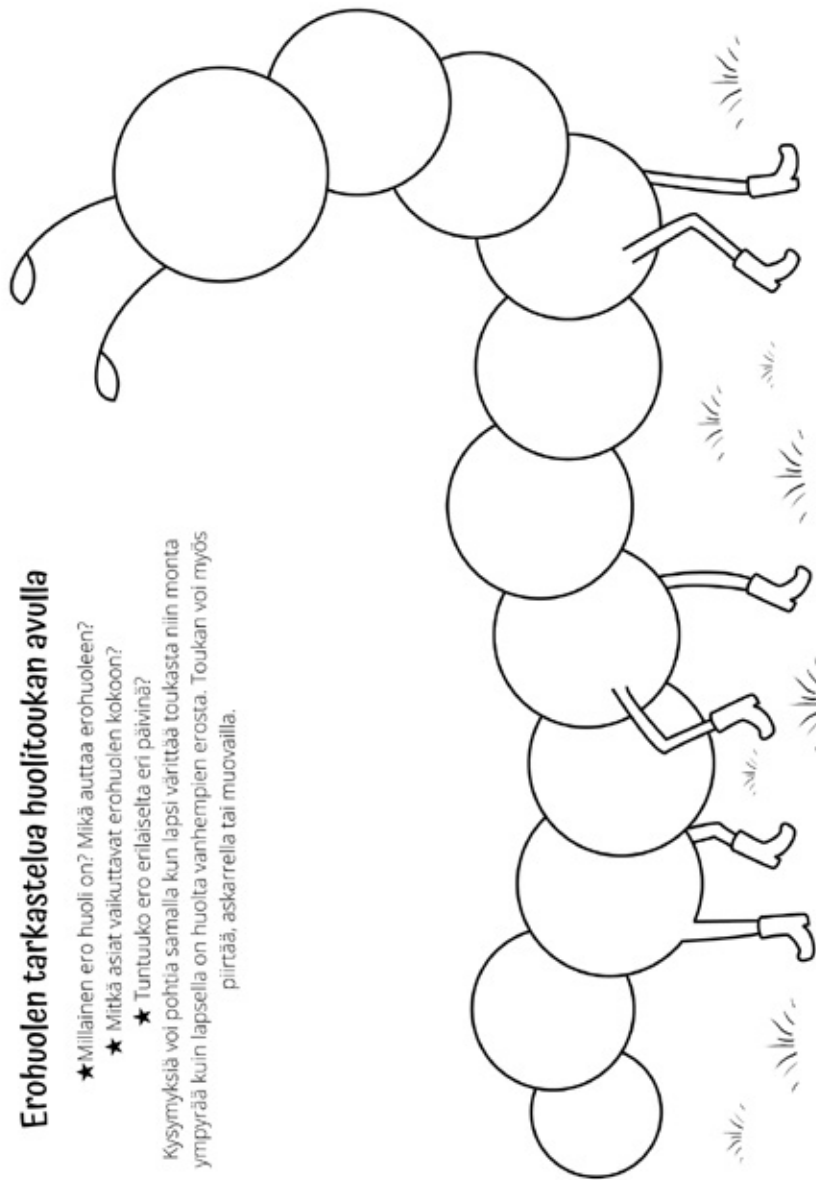
Huolet ja murheet

- **Mikä auttaa erohuoleen? Mitkä asiat vaikuttavat erohuoleen? Tuntuuko ero erilaiselta eri päivinä?** Voitte pohtia näitä samalla kun lapsi värittää huolitoukasta niin monta ympyrää kuin lapsella on huolta vanhempien erosta.
- **Mitä huolet ovat ja millaisista asioista sinä olet huolissasi?** Huolet pienenevät tai katoavat kokonaan, kun niistä kertoo jollekin luotettavalle aikuiselle. Voit piirtää tai aikuinen kirjoittaa huolesi paperille, rutistat sen ja laitat huolipurkkiin.
- **Kerro ajatuksesi tai huolesi pehmolelulle. Miten sitä voisi lohduttaa, jos sillä olisi pahamieli tai miten se voisi lohduttaa sinua, jos sinulla on pahamieli?** Voitte kuiskata vuorotellen salaisuuksia nallen korvaan ja kierrättää sitä sylistä syliin.
- **Miten Kasper-käärmeelle kävikään?** Luetaan yhdessä sen tarina ja keskustellaan huolen koosta. Voit piirtää tai muovaila Kasper-käärmeen ja sen kokoisen huolen sen vatsaan mikä sinulla on vanhempien erosta.

Liite 6: Huolitoukka

Erohuolen tarkastelua huolitoukan avulla

- ★ Millainen ero huoli on? Mikä auttaa erohuoleen?
 - ★ Mitkä asiat vaikuttavat erohuolien kokoon?
 - ★ Tuntuuko ero erilaiselta eri päivinä?
- Kysymyksiä voi pohtia samalla kun lapsi värittää toukasta niin monta ympyrää kuin lapsella on huolta vanhempien erosta. Toukan voi myös piirtää, askarrella tai muovalla.

Lähde: Lahden ensi- ja turvakoti ry. Lilli & Mikki, Uusi polku – Tehtäväkirja lapsille vanhempien erotessa

Liite 7: Kolmen talon menetelmä

MINUN KOLME TALOANI

KUKA HUOMAA MUTI?

TOIVEIDEN TALO

HUOLIIEN TALO

HYVIEN ASIOIDEN TALO

Menetelmäopas päätty tähän.